

איך להתחיל? העיתוי שיכריע את גורל השנה הבאה שלך

ליזה¹ קאהן, היא חוקרת בבית הספר לניהול של אוניברסיטת ייל, אחד המוסדות האקדמיים החשובים בעולם. קאהן בחנה קבוצת גברים אמריקאים שנכנסו לשוק העבודה בין השנים 1979-1989 וניסתה לפענח את הגורמים להתקדמות בשוק העבודה וברמות השכר.

בעוד שהציפייה היא לתשובות שגרתיות כמו הבית בו גדלו, הכישרונות, האופי הרגשי, מוסד הלימודים וכו', קאהן גילתה דבר מפתיע: **נקודת הפתיחה בה נכנסו לשוק** השפיעה רבות על העתיד.

אלו שהתחילו לעבוד בתקופה חלשה של הכלכלה, לא הצליחו להדביק את רמות השכר המגיעות להם, במשך **עשרים שנה** אחר כך. נתוני הפתיחה המשיכו לדפוק אותם הרבה **אחרי שהמיתון חלף**. הם נכנסו לשוק כשהמעבידים לא גייסו ונתקעו תקופה ארוכה בעבודה לא מתאימה. הם לא דרשו העלאות שכר כי המשק חלש, וכך המוטיבציה לפעול פחתה, הם איבדו את המוטיבציה להצליח ושנים אחר כך לא הצליחו להתאושש מהרושם הראשוני. מנגד, צעירים שנכנסו לעבודה בשנים שהכלכלה שגשגה, זיקנו לשוק פעיל והרוויחו בעשרים השנים הבאות, כמאה אלף דולר לשנה יותר.

המחקר של קאהן מלמד דבר חשוב. השאלה החשובה בחיים איננה רק מי אתה? ומי היו המורים שלך? אלא **איך התחלת?** כמה מזל היה לך להתחיל בזמן הנכון, במקום הנכון ובדרך הנכונה?

הרעיון הזה הוא אחד הסודות הגדולים של התורה. אין כמו תורתנו הקדושה שמעריצה התחלות. הבעש"ט הקדוש - שביום שני הבא, ח"י אלול, יהיה יום ההולדת שלו - מסביר שההתחלה מעצבת את ההמשך. ההתחלה היא גרעין שכולל את כל הפרטים וכלל שההתחלה חיובית יותר - כך מובטחים סיכויים להמשך הדרך. הדברים נושאים כמובן משמעות קריטית לימי אלול ותשרי. הימים הללו הרבה יותר גדולים מהם עצמם. הם מכריעים את גורל השנה הבאה ואם אנו רוצים להצליח בשנה הקרובה - עלינו לתת את מלוא הפוקוס לצורת הפתיחה של השנה.

כדי להבין זאת, אנו רוצים לחקור את אחת השאלות המרכזיות בתורה, שחוזרת על עצמה במצוות רבות: למה הקב"ה תובע את הראשון? מדוע הוא דורש לקדש את ההתחלה ולהעניק אותה לשמים?

פרשת השבוע, כי תבוא, פותחת עם מצוות הביכורים. תושב ארץ ישראל, שנוטע עץ משבעת המינים, ממתין ליציאת הפירות הראשונים וממהר לקשור עליהם סרט. לאחר ההבשלה קוטף אותם ומניחם בכלי יפה. בעלי הפירות מתכנסים ב"איזור כינוס" ומשם עולים יחד לירושלים בשיר והודאה.

מצוות הביכורים היא אחת מתוך סדרת מצוות בהן דורש הקב"ה את הראשון. למעשה, בכל מעגלי החיים וההזדמנויות שהם מייצרים, מצווה לקדש את הראשון ולהעניק אותו לשמים.

1. דומם – במדבר טו, כ: ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה לה'. **צומח** – פרשתנו דברים כו: ולקחת מראשית כל פרי האדמה ... ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה'. **חי** – שמות יג, יב: והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה'. **מדבר** – שמות יג, ב: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל. **רש"י** במדבר ג, יב: היתה העבודה [בבית המקדש] בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו. **דברים** כא, יז: כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו, כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה.

זמן – **ראש השנה**, ראש השנה כז, א: זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון. **ראש חודש** – במדבר כח, יא: ובראשי חדשיכם תקריבו עלה לה' פרים בני בקר שנים. **תחילת היום**: ספר סדר היום (למקובל רבי משה בן מכיר): בקומו יאמר מיד 'מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמת'.¹

¹ מתוך הספר "מתי?", דניאל פינק, הוצאת מטר.

כשאישה אופה חלה, היא מפרישה את החלק הראשון מהעיסה לה'. כשחקלאי זוכה להצמיח פירות משבעת המינים, מוריד את פירות הביכורים הראשונים ומעלה אותם לירושלים. כשבהמה טהורה מבכירה את ולדה הבכור, הוולד קדוש ובזמן המקדש היו נותנים אותו לכהן.

כך בעולמו של האדם: הבן הבכור קדוש וצריך פדיון מידי הכהן. התכנית האלווקית המקורית הייתה שהבכורות יהיו אלו שיעבדו בבית המקדש (והפסידו² זאת בגלל מעורבותם בחטא העגל³). הבן הבכור יורש פי שניים מירושת אביו⁴, למרות שאינו חייב לסייע להורים יותר מאחרים. הוא יכול לבוא ללוויה ל"ע מחוץ לארץ, אבל עצם היותו בכור, מזכה אותו בחלק כפול מירושת אביו.

בתחום הזמן: היום הראשון בשנה הוא "ראש השנה" ומחייב הנהגה מיוחדת של קדושה. "ראש חודש" קדוש, וגם הרגע בו פותחים את העיניים, זוכה ליחס מועדף עם תפילת "מודה אני".

והשאלה מתבקשת: מה החשיבות של ההתחלה? מה יש בפרי הראשון יותר מהפירות האחרים? השאלה עולה במצוות הביכורים: בה רואים הכי הרבה את חשיבות ההתחלה. מצוות הביכורים היא חלק משלוש מצוות שנאמר בהם "ראשית" – חלה, מעשר וביכורים, אבל יש הבדל מהותי בדרישת ה"ראשית". בחלה ומעשר, התביעה היא **להקדים את הקב"ה**. היינו לתת לו לפני שלוקחים לעצמנו. זה כעין ביטוי של גדולה והכנעה לפניו, כמו שנותנים את המנה הראשון למלך או לאבא וכו'.

אבל בביכורים, ההדגשה על **הפרי הראשון**: ה' מבקש את הפירות הראשונים הצומחים על העץ (ולא רק להעלות לירושלים כל פרי שהוא, לפני שהאדם אוכל בעצמו). והשאלה היא מה סוד הראשון⁵?

במדבר טו, כ: ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה - רש"י: ראשית כל דבר תתנו חלה לכהן קודם שתאכל ממנה. ירושלמי בכורים א, ג: 'ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך' - מאותן שנתבשלו ראשונה, כשרואה אותם מבושלות, כורך עליה גמי ומסמנה להביאה ביכורים.

התמיהה קשה מאוד מכיוון נוסף: נשים לב שהקב"ה עצמו אינו בוחר את הבכור. כשהקב"ה אומר "בני בכורי ישראל", הכוונה היא בכלל לבן הצעיר שהופך להיות בכור בעיני ה'. עם ישראל מעולם לא היה הבכור, אנו באנו מיצחק, יעקב, יהודה ויוסף, שהם הצעירים ולא הבכורות. כך רועי ישראל כולם הם מהצעירים במשפחה: יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד ושלמה. והתמיהה היא, למה ה' דורש מאתנו לקדש את הבכור, אף שלעצמו הוא מעדיף את הצעיר?⁶

ב. ההסבר הראשון שעולה על הדעת הוא, שהתוצרת הראשונה היא הכי משובחת. אולי הפרי הראשון הוא המוצלח והילד הגדול הוא המחונן, ולכן מתאים לכבד בו את ה' ככתוב: "כל חלק לה".

אכן, מחקרים פסיכולוגיים מנסים לברר **מיהו הילד המוצלח במשפחה**. ישנם הטוענים כי הילד הגדול הוא המוצלח בבית, משום שהוא מקבל תשומת לב מרבית מההורים. מנגד, יש הטוענים שדווקא

² העשרה – הבכורות במחלוקת קורח: אחד הגורמים המרכזיים במחלוקת קורח, היו 250 ראשי העם, שכדברי המדרש היו בכורות שכעסו על נטילת העבודה מהם והענקתה לקרוביו של משה רבינו, בני לוי.
³ הבכורות לעתיד לבוא: האריז"ל כותב כי הבכורות לא יעבדו במקדש גם לעתיד לבוא, אלא הלויים יעלו במדרגה ויהפכו להיות כוהנים. אולם הצמח צדק כותב כי היות שעבודת המקדש ניטלה מהבכורות בגלל החטא, לכן לעתיד לבוא כשרוח הטומאה תעבור מן הארץ, הם יחזרו לשרת במקדש. הצמח צדק מבאר לפי קבלה, שקדושת הבכור היא מהאימא, "פטר רחם", ואילו ייחוס הלויים לפי האבא, ולעתיד לבוא, נקבה תסובב גבר. הרבי מסכם (התוועדיות תשנ"א ח"ד עמוד 155 הערה 37): "וצריך עיון במסקנת הדבר".
⁴ בעל הטורים כותב רמז יפה (דברים כא, יז): המילה "בכור" משורש "בכר" רומזת לכך שהבכור יורש פי שניים. שכן שלוש אותיות אלו הן כפולות: האות ב' היא בגימטרייה 2, האות כ' היא עשרים והאות ר' היא מאתיים.
⁵ בכל הנוגע לבכור אדם ובהמה, הביאור שזה זכר למכת בכורות. ככתוב: "והיה כי ישאלך בנך ... מה זאת ואמרת אליו ... ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לה' כל פטר רחם וגו'". אבל בזה גופא אפשר להקשות, למה היכה הקב"ה דווקא את הבכור ולא את הצעיר?
⁶ הכלי יקר בראשית מח, טז כותב שהתורה רוצה להראות שמעלות רוחניות אינן נקנות בתורשה אלא ביגיעה. מעלת הבכור היא רק בעניינים ממוניים כמו ירושת האב, אבל לא בגדלות רוחניות. בכך מבארים מה שיעקב נאבק לקחת מעשיו את הבכורה, ומנשל את ראובן מחלק מזכויותיו, וכן מקדים אפרים למנשה, כדי להראות שמעלת הבכור אינה בעניינים רוחניים שתלויים ביגיעה (ראו רש"י בראשית כה, לא-לב וספורנו דברים כא, יז).

הילדים האמצעיים הם הכי מוצלחים, משום שהם צריכים להילחם על מקומם בבית ואינם מקבלים יחס מפנק כמו הילד הגדול או הצעיר. המחקרים האחרונים מוכיחים דעתם מכך שחשובי היוצרים בעולם לא היו בכורים, וחמישים ושנים אחוז מנשיאי ארצות הברית הם דווקא ילדי סנדביץ.⁷

אבל זה לא העניין. התורה אינה סבורה שהבכור הוא הילד המוצלח, שכן רשימת הבכורים בתנ"ך **מאכזבת**, ואדרבה, הבכור בתנ"ך הוא תמיד **אינו המוצלח** ודווקא **השני** הוא זה שניחן בגדלות.

הבכור הראשון בהיסטוריה הוא קין, שלא התברר כהצלחה גדולה... הילדים שנולדו ראשונים אצל האבות הם ישמעאל ועשו, ואפילו אצל יעקב אבינו (להבדיל), הבן הראשון הוא ראובן, שיעקב מבקר אותו ומעדיף על פניו את יהודה ויוסף. כך שבעת הרועים של עם ישראל - חוץ מאברהם אבינו - אינם בכורים. יצחק אינו בכור, גם לא יעקב, יוסף, משה, אהרן או דוד המלך.

כך לגבי בהמות, הגמרא סבורה שדווקא היוצאת **שלישית** מהרחם היא הבשלה ביותר. בפסחים ס' מסופר על רבי יוסי שערך סעודה חגיגית לכבוד חג השבועות, "דאי לאו האי יומא" וכו', ובקשתו היתה להכין לו "עגלא תלתא" - ורש"י מפרש עגל שנולד שלישי לאמו שהוא המשובח ביותר. ב. בסנהדרין ס' מסופר על רבי חנינא ורבי אושעיא שבראו עגל בכוח הקבלה המעשית של ספר יצירה, והגמרא מדגישה שהיה זה "עגלא תילתא" ורש"י מבאר כי הוא היה טעים ומשובח כמו ה"שלישי לבטן".

מהו אפוא סוד חביבותם של הבכורות וההתחלות בכלל? אנו רוצים לפתח שני רעיונות נהדרים. מההסבר השני נוציא משמעות מכרעת לגבי הימים המיוחדים בהם עומדים בתחילת שנה חדשה.

ג. בפשטות, חביבות הראשון נעוצה בכך, שהוא **החביב** אצל היוצר שעשה אותו. הראשון **יולד את היוצר** עצמו והופך אותו מאדם ליוצר. הפרי הראשון הופך את העובד **לחקלאי**, הביאה הראשונה הופכת את הגבר **לבעל** ואת האישה **לנשואה**, והילד הראשון הופך את שניהם **להורים**.

ההצלחה הראשונה כונסת בתוכה את עצם האגו של היוצר, היא מגשימה את חלומו והופכת אותו למי שעשה את זה. יוצר או אמן, אינו שוכח לעולם את 'מופע הבכורה'. הורים אינם שוכחים את הלידה הראשונה, ותמיד כשמביטים על הבכור, חשים את אותה גאווה סמויה של הפעם הראשונה.

הנביא ישעיהו נוקט בביטוי מלא תשוקה כדי לתאר את תאוות החקלאי אל הפרי הראשון שלו:

2. ישעיהו כח,ד: כבכורה בטרם קיץ, אשר הרואה יראה אותה בעודה בכפו יבלענה.

תוספת ברכה [רבי ברוך אפשטיין, בעל התורה תמימה] **דברים כא,יז: עפ"י מסתרי טבע האדם, נוטה האב לבכור ביתרון אהבה על נטיתו לשאר בניו, ויתכן הטעם בזה מפני שהוא "כוחו וראשית אובו" כמו ששיבח יעקב לראובן, או שהוא, הילד הראשון, מולידו בתואר "אב" ... ומפני כל זה לא יפלא המנהג הקדום להוריש להבכור פי שנים כי היו מוצאים בזה רגשי חיבה יתירה.**

כך מדברים חז"ל על הקשר העמוק בין איש לאישה ראשונה (סנהדרין כב): "אין אדם מוצא קורת רוח אלא באשתו ראשונה ... לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים". מצידה של האישה: "אישה איננה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, שנאמר (ישעיהו נד,ה): 'כי בועליך - עושייך'".

קעת ברור סוד דרישת הראשון: כשהאבא או החקלאי מוסרים את הראשון לקב"ה, הם מבטאים את העובדה **שהוא היוצר האמתי**. כשיהודי נותן את החלק **הראשון** לקב"ה הוא מצהיר שמניות הרוב הן שלו. רבש"ע, הכול בזכותך. יהודי מאמין **שעבודה לא מפרנסת ותוספת עבודה לא מביאה תוספת פרנסה**, אלא הפרנסה מהשמיים וההשתדלות היא רק הכלי לממש את הברכה בדרכי הטבע.

בכך ביארנו בעבר את הוויכוח בין קין להבל. הרצח הראשון בהיסטוריה, התרחש בשל סיפור מוזר. הבל הביא מבכורות צאנו ואילו קין שהיה איש אדמה הביא מפירות שדהו, אבל לא הראשונים. הקב"ה קיבל את קרבן הבל ודחה את קרבן קין.

⁷ <http://www.mako.co.il/home-family-relationship/family/Article-5d167b832069431006.htm>

והשאלה היא מה המחלוקת בין קין והבל? אם קין הביא פירות, מה היה אכפת לו להביא מהראשונים? אלא זה גרעין שלוכד את עצם השקפת העובד: הבל נתן את הראשון לה' וביטא את אמונתו שהכל שלו. מנגד, קין טען שמגיעה לקב"ה תודה, אבל לא התודה הראשונה. קודם כל הוא עבד בעצמו ויגע וטרח בהצמחת השדה ואילו הקב"ה השגיח מעל ונתן דחיפה נוספת.

הנה מילים נפלאות ב**ספר החינוך מצוה ט**: רצה השם לזכותנו לעשות מצוה בראשית פרי, למען דעת כי הכל שלו ואין לו לאדם דבר בעולם רק מה שיחלק לו השם בחסדיו, ויבין זה בראותו כי אחר שיגע האדם כמה יגיעות וטרח כמה טרחים בעולמו והגיע לזמן שעשה פרי וחיביב עליו ראשית פרי **כבבת עינו**, מיד נותנו לקב"ה ומתרוקן רשותו ממנו ומכניסו לרשות בוראו.

זה הסבר יפה, אבל הוא אינו פותר את כל הבעיה. הוא מסביר את חובת נתינת הראשון באותם מקומות שיש בהם יצירה ופעולה אנושית, אבל אינו מסביר מה חשיבות הקדשת הזמן הראשון כראש השנה וראש חודש? הרי הזמן נוחת עלינו מלמעלה ואין בו אגו והרגשת הצלחה של האדם?

אנו רוצים לפתח הסבר גדול, שאין כמותו כדי להיכנס לאווירת אלול וראש השנה. הקב"ה מקדש את ההתחלה כי נתוני הפתיחה מכריעים את ההמשך. המעלה של ההתחלה היא לא רק בה עצמה, אלא כמו שגילתה ליזה קאהן בתחילת השיעור, שנתוני הפתיחה הם הגרעין ממנו צומחים החיים.

ד. ההתחלה קובעת את ההמשך – משתי סיבות: אנושית ורוחנית. אנושית: ההתחלה היא נקודת ציון בזמן שמעוררת להשתנות. ההתחלה היא רגע חריג בו אנו רואים את היער ולא רק את העצים. בעוד שביום-יום טרודים במשימות שוטפות של אותו רגע, ההתחלה היא טיפוס לפסגת הר שמאפשר להביט על החיים מלמעלה ולשאול לאן אנו הולכים.

ההתחלה גם גורמת לנו להאמין שזה אפשרי. ההתחלה היא נקודת ציון פסיכולוגית שיוצרת הפרדה בין השנה הקודמת לשנה הבאה לטובה ומעוררת תקווה שאנו אנשים חדשים שיכולים לעמוד במשימה. מה שהיה היה, עכשיו מתחילים מההתחלה.

מחקרים מוכיחים זאת בצורה מדעית⁸: בשנת 2014 פרסמו שלושה חוקרים מאוניברסיטת פנסילבניה מאמר אודות החשיבות של ההתחלה וגילו דבר מדהים: החיפוש של המילה "דיאטה" בגוגל, מזנקים בשמונים אחוז סביב האחד בינואר. הם גילו גם, שזינוק מסוים מתרחש בתחילתו של כל מחזור קלנדר - ביומו הראשון של כל חודש וביומו הראשון של כל שבוע.

אותם חוקרים גילו שאדם שמקבל תזכורת ביום ההולדת שלו אודות הצורך להקים קרן פנסיה או לבוא למפגש הדרכה לחיסכון לפנסיה - יהיה קשוב הרבה יותר מאשר בסתם יום באמצע השנה. שכן ההתחלה היא סוג של חשבון נפש, שמרחיב את המבט ומאפשר לראות את התמונה הרחבה של החיים. לעזוב את הזוטות של השגרה ולשים לב אל מה שבאמת חשוב.

אולם מעבר לסיבה המחקרית והאנושית הזו, ספרי חסידות מדברים על סיבה נוספת ההופכת את ההתחלה למכריעה להמשך הדרך: ההתחלה היא כעין גרעין הנושא בתוכו את ההמשך. ההתחלה היא הכלל ממנו צומחים כל הפרטים ומכאן ברור שצורת ואופי ההתחלה מעצבת את המשך הדרך.

בכך ברור מדוע דורשת התורה כל ראשון שהוא. שכן כאשר פורצים טוב – ממשיכים טוב. אם מנצלים את נקודת ההתעוררות של ההתחלה – הילד הראשון, הפרי הראשון, היום הראשון של השנה – ומתחילים עם חיזוק האמונה וההודאה לקב"ה, הגישה הזו תעצב את כל ההמשך.

(דוגמה: כיום טוענים שקימת הילד בבוקר והשכבתו לישון, הם זמנים קריטיים לכל התפקוד היומי. גם אם יש בבית רגע לחץ כרגיל, עלינו להשתדל שבעתיים שרגעי הקימה וההשכבה יהיו מאירים וחיוביים. שכן ההשפעה שלהם חורגת הרבה מהרגעים הללו עצמם ומעצבת את היום כולו).

⁸ הספר "מתי", שם.

יסוד הדברים נמצא בביאור האריז"ל לכך שמצוה לכבד את האב הגדול. מברך האריז"ל כי האב הגדול הוא כעין ממוצע בין ההורים והילדים וכולל בתוכו את השפעת האב לילדים.

3. לקוטי תורה להאריז"ל תחילת פרשת וירא: דע לך סוד נפלא כי אין לך שום ولد בעולם, שאינו לוקח מאותה הרוח קדמאה [של האב] איזה מעט ... והבן הראשון לוקח ... מעט מההוא רוח דשדי בגויה ואחריו בן הב' לוקח ממנו [מהגדול] וכן עד תשלום כל הבנים.

הבעש"ט מרחיב את היסוד לגבי תחילת היום בטהרה

כתר שם טוב סימן ריב: ענין איסור שאלת שלום קודם התפלה (שו"ע סימן פט), כי האדם בקומו משנתו, שהוא נעשה בריה חדשה, אם ידבר תחלת דבריו דברי הרשות וכל שכן דברים אשר אינם כן, הרי אפילו אם יתפלל ויעסוק בתורה אחר כך, הכל מסתעף ונמשך אחר הדיבור הראשון... ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דבורו הראשון בקומו ויזכר מחשבתו הראשונה שתהיה דבוקה בקדושה, כדי שימשיך עליו כל שאר הדברים שאחר כך והתפלה תהיה מתוך שמחה של מצוה.

כך מברך הרבי לגבי סוד החשיבות של כל רגע בראש השנה:

תורת מנחם תשי/221: מבואר בכ"מ בדא"ח הטעם שנקרא ראש השנה ולא תחילת השנה, כי יום זה הוא כעין ראש לגבי שאר ימות השנה, וכמו שחיות כל האברים תלויה בראש וממנו נמשכת חיות לכל אבר פרטי – כך ראש השנה כולל בתוכו חיות כל ימי השנה ואח"כ מתחלק בגילוי לימים פרטיים. ויש לומר שזהו אחד מטעמי האזהרה לייקר ביותר את הזמן דראש השנה, כי השעות והרגעים הללו הם כלליים ביותר ... כמו שבריאות האדם היא כאשר חיות הראש יהיה בשלימותו.

סיפור: בוקר ראש השנה בבית חב"ד בנגקוק. הרב נחמיה וילהלם למד חסידות עם כמה מטיילים ולפתע חש נגיעה בכתפו. צעיר ישראלי ביקש לשוחח עמו. "עוד שעה יש לי טיסה לקטמנדו, אך הבטחתי לאמי לשמוע תקיעת שופר. כבוד הרב יתקע כמה תקיעות ואח"כ ארוץ לטיסה בשקט".

הרב נדהם: מצד אחד, הבחור עומד לחלל את החג, אך מצד שני, הוא רוצה לשמוע שופר ומה יועיל לדחות אותו? הרב ענה כך: "אני אתקע בשופר, משום שאתה אדם בוגר ואין מתפקידי לבדוק מה תעשה אח"כ. אבל בכל זאת אני רוצה לבקש ממך: היום הוא היום הראשון של השנה וכמו שמתחילים את השנה, ככה ממשיכה הלאה. אנא הישאר עמנו בחג ותפתח את השנה ברגל ימין ובעזה"ש אחרי החג, אסייע לך למצוא טיסה לנפאל. הבחור התרשם מדברי הרב והחליט להישאר איתם בחג.

הרב שכח מהסיפור שנבלע בתוך המולת החגים בבית חב"ד, אבל אחרי חודש, קיבל מהצעיר מכתב: "רציתי שתדע כי כבר 4 שבתות, אינני מחלל את השבת. כל שבת אני רוצה לעשות מעשי חול, אך אז אני חושב לעצמי, התחלתי את השנה ברגל ימין, חבל לקלקל..."

הרבי הביא פעם ראייה מהתורה, ליסוד הזה שהתחלה מעצבת את המשך: סדר היום בבית המקדש, התחיל והסתיים בהקרבת שני כבשי ה"תמיד". לזכר קורבנות התמיד הללו, אנו מתפללים את תפילות מנחה וערבית, והגמרא מדגישה כי קורבנות התמיד היו מעשי ההקרבה היקרים ביותר לפני ה' ולכן כל עוד הקריבו אותם לא חרבה ירושלים. רק ביום שבעה עשר בתמוז בו (העלו הגויים חזירים במקום כבשים ואכמ"ל) והפסיקו להקריב התמיד – נפלו החומות.

כאן עולה שאלה פשוטה: מדוע נקרא הקורבן בשם "תמיד"? הרי לא הקריבו אותו "תמיד", אלא רק בבוקר ובערב? המילה תמיד מתאימה ב"שוויתי ה' לנגדי תמיד", "טוב לב משתה תמיד" או "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", שאלו רגשות ותופעות נוכחות תמיד ממש, 24 שעות ביממה. אבל קורבן התמיד שהוקרב רק בבוקר ובערב אינו "תמיד", אלא "קבוע" או מילה דומה?

הרבי עונה רעיון מדהים: הקרבן הראשון והאחרון הוא באמת תמיד, כי מה שעושים ראשון בבוקר ואחרון בסוף היום - משפיע תמיד. ההתחלה והסיום מעצבים גם את הקורבנות שביניהם.

ליקוטי שיחות ג/940: למרות שקרבן התמיד הוקרב רק פעמיים ביום, בכל זאת שמו הוא 'תמיד'. היינו שגם הקורבנות האחרים שמוקרבים בין שני התמידים – שייכים אליהם. ההוראה לצורת ההתנהלות בבית יהודי: סדר היום מורכבים מפרטים רבים שאולי אין להם שייכות עם הנשמה, לכן

צריכים להקפיד מיד בהתחלת היום, שהקריאה הראשונה תהיה 'מודה אני לפניך', להודות לקב"ה לו על החזרת הנשמה, להצהיר עליו כמלך ולהתמסר אליו בכל כוחותיו.

הבנת החשיבות המכרעת של ההתחלה, מבארת כמה קושיות בתורת הנגלה. הראשונה: מה פתאום התרחש הנס העצום של פך השמן? הרי זה היה נס מיותר שאם לא היה מתרחש – לא היה קורה דבר? ההלכה קובעת "טומאה הותרה בציבור". כאשר כלל הציבור טמא בטומאת מת, ממשיכים לנהל את הבית בטומאה. מקריבים קורבנות ומנהלים את שאר עבודת הבית בכדי לשמור על רצף העבודה. וכיון שהכוהנים ממשפחת המכבים היו טמאי מת מהמלחמה, מותר היה להם להפעיל את הבית בטומאה ולהדליק את המנורה באחד מפכי השמן הטמאים שהתגלגלו בבית המקדש.

לשם מה, אם כן, פירק הקב"ה את כללי הטבע וחולל נס שלא היה כמותו, ששמן בוער ולא נאכל? הרי זה בניגוד לכלל לפיו הקב"ה לא מחולל ניסים סתם ומפריע לטבע לעשות מלאכתו?⁹

4. פני יהושע שבת כא,ב: יש לתמוה כל טורח הנס הזה למה? דהא קיימא לן טומאה הותרה בציבור והיו יכולים להדליק בשמן טמא, ועד שמובא ביומא (ו,ב) שאפילו 'אהדורי לא מהדרינן' [אם משמרת הכהנים טמאה, אין לחפש כהנים טהורים ממשמרת אחרת אלא עובדים בטומאה?]

רבי יוסף ענגיל, מגאוני הדור לפני השואה וממעצבי שיטת הלימוד הישיבתית, כותב יסוד גדול:

גליוני הש"ס שבת כא,ב: דכיון שהיה אז חנוכת הבית ... והיא התחלה וראש לכל הבא אחריו - לכן הוצרך שיהיה בטהרה גמורה ולא בדחיית טומאה.

לא משחקים עם התחלה. יש היתרים שרלוונטיים באמצעה העבודה, אבל ההתחלה היא מושלמת.

עוד שאלה פיקנטית מעניינא דיומא: מה פתאום חוגגים שמחת תורה באיחור של שלושה שבועות? השנה מסתיימת בסוף חודש אלול ומתחילה בראש השנה, א' בתשרי, ולכן אמורים לסיים את התורה בשבת שלפני ראש השנה ולהתחיל אותה מחדש בראש השנה, בדיוק כמו שאר העניינים הקשורים בתחילת השנה (החלפת לוח השנה, המלכת המלך, ימי הדין לשנה החדשה וכו'). ולמה קוראים אחרי ראש השנה את פרשיות וילך, האזינו וברכה ורק שלושה שבועות אחרי מסיימים את התורה?

בהערה¹⁰ הובא ביאור מעמיק ונפלא מלקו"ש כד/226, אבל כדי לקצר ולהקל, אפשר להוציא הסבר פשוט: חז"ל ידעו את גדולתה של ההתחלה ורצו לשים את כל הפוקוס על חגיגה מיוחדת להתחלת

⁹ כמו הסיפור על "אסוך השמן", כד השמן האחר, שהתרחש מאות שנים לפני הפך של חנוכה. "ואישה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע", אשתו של עובדיה הנביא בכתה לפני אלישע כי בעלה מת והשאיר חובות כבדים שאין ביכולתה לסלקם. הנושים רודפים אותה ורוצים לקחת את שני בניה לעבדים. הסיפור היה שעובדיה הנביא הסתיר מאה נביאים במערה וכלכל ופרנס אותם, כדי להצילם מאיזבל, המלכה המרשעת שהשליטה בארץ את עבודת אליל הבעל, וכעת היא נדרשת להשיב את ההלוואות שבעלה נטל בריבית קצוצה. אלישע שאל מה יש לה בבית והיא ענתה "אסוך שמן", כד שמן. הוא הורה לה לדפוק על דלתות השכנים ולאסוף את כל הכלים והחביות הריקים, לסגור היטב את דלת ביתה ולשפוך עוד ועוד מכד השמן הקטן לתוך החביות הריקות ולמלא אותן. אחר כך תמכור את השמן ותכסה חובותיה.

נשים לב: אלישע לא הצניח שמן מהשמייים, הוא הורה לה לסגור את הדלת כדי להסתיר הנס ולשפוך מכד השמן לתוך החביות כאילו המילוי הוא טבעי ופך השמן מסוגל למלא את החביות הגדולות. הר"ן מסיק (דרשות הר"ן ח): "חפץ השי"ת לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר והטבע יקר בעיניו, לא ישנהו אלא לצורך הכרחי". אפילו כשנדרש לחולל נס, מצווה לטשטש אותו "בכל מה דאפשר" כדי לשמור על עליונות הטבע.¹⁰ רבי אברהם קלויזנר, בספרו החשוב מנהגי מהרא"ק (ספר הבסיס הראשוני למנהגי אשכנז, שעל פיו כתבו שני תלמידיו, רבי אייזיק מטירנא והמהר"ל את מנהגי אשכנז), כתוב שאנו עושים זאת כדי 'להרדים את השטן' בראש השנה: "כדי שלא יבין את ראשית שנה או אחרית שנה". היינו שדוחים את התחלת התורה בכמה שבועות וכך לא יבחין ששנה חדשה התחילה ויפספס את הדין של ימי הדין. זה כמובן טעון הבנה נוספת: למה דווקא התחלת התורה מחדש תדליק אותו לקטרג עלינו ביום הדין? הרי עושים כל כך הרבה מעשים שמרמזים ששנה חדשה התחילה, כמו להזכיר שוב ושוב בתפילות ובקידוש "זה היום תחילת מעשיך", לאכול תפוח בדבש וכל המנהגים והתפילות הקשורים בבקשה להצליח בימי הדין? הרבי מבאר רעיון עמוק: ישראל מתעוררים ביום התחלת התורה מחדש ולכן אילו נתחיל את התורה ביום הדין, השטן יחשוש שהדבר יסנגר עלינו ביום הדין ויבוא לקטרג עלינו. אבל כיון שדוחים את התחלת התורה, לכן הוא רגוע יותר ואינו עובד קשה ביום הדין.

וסיום התורה. אילו היינו מתחילים את התורה בראש השנה, ההתרגשות של התחלת מחזור חדש, הייתה נאבדת בתוך כלל העניינים של יום הדין והתחלת השנה וכו'.

בהערה¹¹ הובאה שאלה שלישית המבוארת בדרך דומה.

המסקנה ברורה: זה הזמן לנצל את ההתעוררות של ההתחלה ולקבל החלטה טובה בפתח השנה החדשה, והכוח של ההתחלה יעניק את האנרגיה לעמוד בהחלטה הזו כל השנה.

נסיים עם סיפור על כוחה של החלטה שהתקבלה בתחילת השנה (נפלאות המבצעים/95): בעיר בולוניה באיטליה מתקיים מדי שנה יריד קוסמטיקה ענק שמושך אליו יועצי יופי ומומחים לטיפוח מכל העולם. זה לא מקום שאופייני לרבנים, אבל באותו יום נכנס אל האולם רב מזוקן עם מזוודה קטנה.

הרב דוד בורנשטיין, שליח חב"ד בבולוניה, סחב מזוודה עם סנדוויצ'ים. בכל יריד כזה, הייתה אשתו, הרבנית מינדי, ממלאת מזוודה עם כריכים שהכינה בעצמה והוא היה תר אחרי יהודים שלא מצאו אוכל כשר בבולוניה של לפני שלושים שנה.

הוא יצא מבניין עשרים אחת ונכנס אל בניין עשרים ושתיים ותר אחרי פנים יהודיות. השנים הארוכות בשליחות לימדו אותו לזהות מרחוק עיניים יהודיות... מולו חלפו שני בני זוג והלב התבדל" אמר לו שהם יהודים. הוא עצר אותם והתעניין אולי הם קצת רעבים? הם היו המומים, הם הביטו אחד על השני ולא האמינו שזה קורה להם. "האם אנחנו קצת רעבים?! אנו לא יכולים לנשום מרוב רעב, אשתי עם סחרחורות מהבוקר". הם הזמנו לבחור מתוך המזוודה בין טונה, סלט ביצים, חסה ועגבניות או בשר הודו. הם פשטו טרפו את האוכל ואחר כך ביקשו לדעת אם הוא זה אליהו הנביא...

קוראים להם שלמה ושושנה מונסנו והם מהעיר אנסינו בקליפורניה. הם נוסעים בכל העולם עם כוכבים מהוליווד ומלווים את הצד הקוסמטי שלהם. מאחורי הרעב שקינן בהם עמד סיפור מדהים: הם נמנו על בני קהילתו המפוארת של השליח הדגול, הרב יהושע בנימין גורדון ע"ה. בכל שנה בשעת תפילת ה'נעילה', היה הרב גורדון עורך 'מגבית' בין בני הקהילה. אבל לא מגבית כסף, אלא מגבית מצוות. הרב גורדון היה מעורר את המתפללים לכך ש'שנה חדשה היא התחלה חדשה' וזה הזמן לקחת על עצמם התחזקות רוחנית לשנה שמתחילה.

"ביום הכיפורים האחרון, אשתי ואני קיבלנו על עצמנו להקפיד על כשרות גם בהיותנו מחוץ לבית. היינו נאמנים מאוד להחלטה שלנו והקפדנו עליה בהצלחה כבר כמה חודשים. ואולם בהגיענו לכאן חלה תקלה בהיערכות שלנו ומעבר לירקות בארוחת בוקר, לא מצאנו מה לאכול. הגיעו שעות הצהריים, נאבקנו להרגיע את הרעב עם בקבוקי קולה דיאט, אך דוכני האוכל שמפוזרים בכל פינה לא

¹¹ עם ישראל סוחר טראומה. לא מדברים עליה בגלוי ורק ברמז. במשך מאות שנות חז"ל, היה רק חכם אחד שפרש ומאז נוצר טאבו לפיו לא מזכירים את שמו. רק "אחר": 'האחר שהלך למקומות זרים'. למרות הכול, משנה אחת מעניקה לו כבוד ומצטטת בשמו (אבות ד, כ): "אלישע בן אבויה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר חדש. הלומד זקן למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר מחוק". אלישע מדגיש את חשיבות החינוך בגיל צעיר ומשווה אותה לכתיבה על נייר חדש, שהוא חלק וסופג את הדיו לעומקו. וזאת בניגוד ללימוד בגיל זקנה שדומה לכתיבה על נייר מחוק. הוא משופשף ואינו סופג את הדיו יפה. והשאלה זועקת: למה לפרגן לבעל המימרה, בעוד שנאמר "שם רשעים ירקב"?

הרבי הציע הסבר נפלא (ביאורים לפרקי אבות 231): אלישע מובא כהוכחה לצדקת דבריו. הוא היה סמל חי לעוצמת השפעתו של החינוך מקטנות שאינו חולף לעולם. מצד אחד, אלישע התדרדר ו"ספרי מינות היו נושרים מחיקו". מצד שני, מי שהכיר אותו היטב ידע שהוא מעולם לא התנתק. ידוע הסיפור בסוף מסכת חגיגה כיצד רכב על הסוס בעיצומו של יום השבת ואילו רבי מאיר צעד ברגלו ולמד ממנו תורה. לפתע העיר אחר את תשומת לבו של רבי מאיר: "חזור לאחור" כי ספרתי בעקבי הסוס שעברנו תחום שבת". היינו שרבי מאיר לא הבחין בכך שעבר תחום שבת עקב היותו עסוק בדברי התורה העמוקים ואילו אחר הרגיש בכך. הוא לא

השתחרר מהלכות שבת שלמד בכיתה ד.

המסקנה משמעותית: פעמים אומרים הורים לעצמם: "נו, עכשיו לא חשוב איפה הוא ילמד. הוא ילד קטן והכי חשוב שיהיה נוח להוריד אותו בגן בדרך לעבודה. כשהוא יגדל נשלח אותו לחינוך ערכי ואיכותי...". האמת הפוכה: כשהוא יגדל ויתבגר זה פחות קריטי איפה הוא יתחנך, אבל את החינוך של הקטנות לא יהיה אפשר לשנות. מי שאכפת לו עתיד הילדים שלו, צריך להניח דגש איכותי דווקא על החינוך בשנים הצעירות – וביחס ללחצים בכבישים בדרך לעבודה?! נחת מהילדים חשוב יותר!.

הקלו עלינו את המלאכה... אני חייב להודות, אמר הגבר, שהמאכל האהוב עלי הוא נקניקיות (hotdog) והן פזורות בדוכנים הללו בכל כמה מטרים. הרגשתי שאני מסתחרר ומאבד שליטה.

הרעב גבר ואשתי ואני אמרנו לעצמנו שה' יבין אותנו. אנחנו לא נמצאים בירושלים או בניו יורק, אנחנו במרכז תערוכת קוסמטיקה בבולוניה וה' מסכים שכאן אי אפשר להיות קדושים... כבר באנו לקנות משהו ואז אתה הופעת פתאום עם מזוודת כריכים נהדרת. אז תגיד לנו, אם זה לא נס – מהו נס?"

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**